

HUGINS ØYE - april 2000

Universitetsbiblioteket i Tromsø

UB

BIBSYS

Om UB

Fagene

Databaser
og kataloger

UB
presenterer

Søk

Kontakt UB

Vårt universitetsemblem viser som kjent Odins to ravner. Hugin er navnet på den ene av disse ravner, som sammen med sin ledsager Munin hver morgen flyr ut i verden for å samle ny viten. Hva de ser, forteller de til Odin om kvelden når de kommer tilbake og setter seg på hans skuldre. Sammen representerer de Odins sjel, noe deres navn vitner om: tanke og minne. Myten forklarer Odins allvitenskap.

Gjennom Hugins øye ønsker Universitetsbiblioteket å gi små gløtt inn i det vitensenter biblioteket representerer. Vi tar sikte på at Hugin skal bringe oss ny viten hver måned. Ønsker man derimot å trekke fram gamle minner fra tidligere måneder, kan man klikke på **Munins øye**

23. april Den internasjonale bokdagen

Det begynte i det nordlige Spania, i den katalanske delen av landet. Der har man siden 1926 feiret "El dia del libros y rosas", der folk kjøper bøker og roser til venner og kjære. Bøker og roser symboliserer både visdom og kjærlighet, kultur og skjønnhet. Dette er en festdag for boka og givergleden. Bokhandlene og bibliotekene flytter ut på gata, og byen preges av mennesker, bøker og roser. 23. april er også Sankt Georgs dag som helt siden høymiddelalderen har vært feiret i Katalonia. Sankt Georg er Barcelonas skytshelgen. I følge legenden drepte han den onde dragen, hvoretter røde roser vokste opp av dragens blod.

Helt siden 1393 har katalanerne arrangert poesikonkurranser der landets fremste lyrikere resiterte sine dikt. Andre og tredje premie var forgylte roser. Vinneren derimot fikk en ekte rose fordi ingen juvel kunne overgå den levende natur. Roser er symbolet på kjærlighet, men også på diktekunstens skjønnhet, kraft og naturlighet. Feiringa av Sankt Georgs dag har senere blitt en manifestasjon av katalansk språk og litteratur med blomster og bøker som symbolske uttrykk. Dagen appellerer også til ettertanke og solidaritet med undertrykte forfattere, journalister og intellektuelle i stater der sensur, meningstvang og mangel på ytringsfrihet rår.

UNESCO og Verdens bokdag

UNESCO er FNs organisasjon for utdanning, forskning og kultur. Med utgangspunkt i den katalanske feiringa bestemte UNESCO i november 1995 at 23. april skal være verdens bok- og opphavsrettsdag, - World Book and Copyright Day. Tanken er at Den internasjonale bokdagen eller Verdens bokdag som den også kalles, skal være et årlig arrangement og skape oppmerksomhet rundt boka fordi " Bøker har gjennom historien vært et av de mest kraftfulle midlene for å spre kunnskap og den mest effektive måten å bevare kunnskap. Bøker utvikler vår felles viten om verden og inspirerer til forståelse, toleranse og dialog". UNESCO arbeider for å bekjempe analfabetisme og styrke leseevnen i verdens nasjoner, øke bokproduksjonen og verne om forfatternes opphavsrett.

I løpet av fem år har Verdens bokdag blitt til en omfattende internasjonal markering og festdag for boka, med fokusering på gleden ved å lese. I 1999 ble Verdens bokdag feiret i 50 land.

Verdens bokdag ble første gang feiret i Norge i 1997. Siden den gang har bokhandler, bibliotek, bokklubber, media, skoler og andre institusjoner vært med på å gjøre den 23. april til en vellykket markering av bokdagen med ulike og kreative aktiviteter over hele landet

Boktrykkerkunsten

Boktrykkerkunsten ble faktisk først oppfunnet av en kineser i Korea på 1200-tallet, som var den første til å lage bevegelige typer i tre og senere i metall. Likevel er det Johann Gutenberg fra Mainz i Tyskland som har fått æren for trykkerkunsten da han på 1450-tallet også fant på å lage bevegelige metalltyper av bokstavene. Dette gjorde masseproduksjon av trykte skrifter mulig, og trykkerier spredte seg raskt over hele Europa. Betydningen av trykkerkunsten kan neppe overvurderes. Voltaire kaller den den største oppfinnelsen i menneskehetens historie. Sikkert er det at den endret betingelsene for all sosial og historisk kommunikasjon. Det katolske presteskaper mistet sin kontroll over lesekunsten og bibelfortolkningene. Folk flest, etter hvert som leseferdigheten bredte seg, fikk anledning til å lese på egenhånd, og til å bli skeptiske eller kritiske.

Gjennom sensur prøvde den katolske kirke i renessansen å stoppe innflytelsen og utbredelsen av alternativ informasjon som den nye budbringeren, trykkerkunsten, representerte. I 1543 kom en pavelig index over forbudte bøker - *index librorum prohibitorum* - , men den ble, paradoksal nok, den sterkeste anbefaling noen bok kunne få. Ingenting bidrar sterkere til å presisere og understreke det trykte ords muligheter enn forsøket på å stoppe det.

Bokas betydning

Det er ingen overdrivelse å si at bøker har vært en avgjørende maktfaktor i kulturutviklinga siden middelalderen. Bøker gjorde skole og masseutdanning mulig. Det var bøkene, det trykte ord, som gjorde den lutherske reformasjonen og senere den katolske motreformasjonen til en massebevegelse i mange land. Det var bøker som spredte den "verdslige" kultur og begrenset religionens makt over menneskesinnet. Bøker bryter ned grenser i lokalsamfunnet og nasjonalstaten og skaper kontakt mellom mennesker, samfunn og kulturer verden over. De beste av dem gir oss nye innsikter og visjoner, gjør oss tenksomme og kritiske, gjør livet rikere - og kanskje også vanskeligere!

Bokas betydning har heller ikke blitt mindre etter at datamaskinen og Internett er blitt allestedsnærværende, slik mange trodde. I vår digitale tidsalder er det bokhandlerne på nettet som har størst suksess.

Bibliotekenes rolle

En grunnleggende og bærende ideologi i vårt demokrati er at alle innbyggere, uansett hvor de bor i landet, skal ha tilnærmet samme tilgang til kunnskap og samme mulighet til å skaffe seg kompetanse gjennom bøker og andre informasjonskanaler. Vår tid stiller stadig større krav til kunnskap og leseferdighet - i vid forstand. Virkeligheten er blitt mer sammensatt og ugjennomtrengelig, både den reelle og den virtuelle. I global sammenheng blir kunnskapskløften stadig større mellom dem som vet mye og de såkalte kunnskapsløse. Dette er i ferd med å bli et stort internasjonalt problem fordi kunnskap og lesning også øker den politiske innflytelsen, mens

kunnskapsløshet skaper avmakt og underutvikling. Her vil tilgang til bibliotek, både i fysisk, digital og kostnadsfri forstand, bli stadig viktigere for elever, studenter, forskere og andre som søker etter bøker og elektronisk lagret kunnskap og informasjon. Utdanning for framtida krever at fysiske fasiliteter, bøker og hjelpemidler, og ikke minst ressurspersoner som står til disposisjon for hjelp og veiledning er til stede ved denne kunnskapssøkingen.

Det er helt avgjørende både for vårt vestlige demokrati og den internasjonale utviklingen å gi alle tilnærmet de samme muligheter til å lese, låne og skaffe seg kunnskap. En nasjons kompetanse og konkurranseevne reflekteres av kunnskaps- og utdanningsnivået i befolkningen. Informasjon, kunnskap, innsikt og forskningskompetanse er drivstoffet i framtidens næringsliv og langt på vei knyttet til bibliotek, informasjonsteknologi og faglige veiledere. Muligheter for erkjennelse, kunstopplevelse og personlig vekst og glede er også viktige menneskelige aspekter ved lesing og læring.

Det er altså viktig, både politisk og ideologisk å markere boka, bibliotekenes og lesningens betydning. Da kan vi også få bukt med den onde dragen som heter funksjonell analfabetisme, uvitenhet, passivitet og oppgitthet overfor en digital, komplisert og uforståelig verden. Den dragen Sankt Georg drepte spydde bare ild og gift og ble senket i havet. De moderne drager står stadig opp fra graven, og bare lesesalens stillhet, intellektuell nysgjerrighet og en allmenn lesehunger og kunnskapstørst kan drive demonene på flukt.

23. april som Verdens bokdag vil alltid være nyttig for å minne oss om at vi som mennesker er kulturskapere nettopp på grunn av vår evne til å skape og bruke språk og språklige uttrykk, som igjen formidles gjennom skrift via bøker, aviser og andre informasjonskanaler.

Vibeke Bårnes

Universitetsbiblioteket i Tromsø, Breivika, 9037 Tromsø,

Tlf.: 77 64 40 00, Fax.: 77 64 45 90

Ansvarlig redaktør: Bibliotekdirektør [Helge Salvesen](#)

[Vev-ansvarlig](#). Oppdatert: 10. april 2000.